

ПРОЈЕКТНА НАСТАВА

У УВОДНЕ НАПОМЕНЕ И ОСНОВНА ПОЛАЗИШТА У ОРГАНИЗАЦИЈИ НАСТАВЕ И ЕТАПЕ У ПРИПРЕМИ ПРОЈЕКТНЕ НАСТАВЕ

Уводне напомене

Настава утемељена на изради пројеката појавила се почетком 20. века као реакција на вербализам и догматику који су дуго владали у школама под утицајем идеја Јохана Фридриха Хербарта. Утемљивач и зачетник ове врсте наставе је амерички филозоф и педагог Џон Дјуи, а најпознатији настављач његов ученик В. Х. Хилпатрик. Дјуи је засновао *инструментализам*, нарочиту врсту прагматизма. Сматрао је да проблем људи није у томе како ће упознати окружење него како ће научити да њиме овладају и да га промене и у коју сврху да га промене. Сазнање, које потиче из материјалног искуства вредно је једино ако служи као средство, као инструмент за практичан живот. Сврха мишљења је да буде инструмент за ефикасно сређивање чулних података и за прилагођавање стварности људским потребама. Сматрао је да знање није чиста теорија, него моћ која се не сме користити ради владавине над људима већ над природом и да мора бити у функцији друштвеног напретка. Био је противник васпитања и образовања које шематизује личност ученика, а тражио је да школа доприноси развоју потенцијала којима ученик располаже. Најбоље је оно образовање у којем ученик учи кроз рад, које припрема за успешан сусрет са стварношћу. Школа треба да варира степен сложености задатака које поставља пред ученика.

Основна полазишта у организацији наставе

Основна полазишта утемељивача пројектне наставе могу се исказати у неколико ставова:

а) Настава у школама треба да буде заснована на потребама друштвеног окружења и на интересовањима и мисаоним могућностима ученика.

б) Школа заснована на концепцији преношења знања успорава развој ученика. Далеко је делотворније образовно-васпитни процес темељити на активности ученика јер то убрзава њихов интелектуални развој и припрема их за практично деловање.

в) Ученицима треба давати задатке који захтевају знање интегралног карактера из различитих предметних области и који их подстичу на истраживачки приступ (на пример, истраживање односа човек – природно окружење у конкрет-ној средини, загађења земљишта, воде, ваздуха, однос индустријских предузећа према животној средини).

г) Знања ученика морају да имају практичну применљивост и вредност, треба да буду у функцији побољшања животних услова и решавања конкретних проблема (на пример, како околину школе учинити хуманијом и лепшом, шта учинити да оближњи парк буде леп и чист преко целе године, како се повезати са заинтересованим организацијама да би се тај циљ остварио).

д) Наставни програм не треба да прописује држава и он не треба да буде исти за све школе и ученике. Садржаје треба да бира наставник на основу интересовања, могућности и потреба самих ученика. То значи да, према овом концепту, не долази у обзир централизовано доношење наставних планова и програма који би били једнако обавезни за све школе

истог типа у држави. Искључује се подела на наставне предмете, а уместо ње препоручују се различити пројекти којима треба да буду обухваћена сва значајнија питања природе и друштва.

ђ) Рад на пројектима се тако организује да буде усклађен са индивидуалним ритмом и могућностима сваког ученика.

Етапе и примери пројектне наставе

Организација образовно-васпитног процеса у пројектној настави реализује се у следећим етапама:

- Наставник, у сарадњи са ученицима, бира актуелан проблем који и за саме ученике, њихове родитеље и околину има практичну вредност. Тај проблем се претаче у задатак (како га решити) који може задирати у различите наставне области. Веома је битно да сами ученици буду заинтересовани за одабрани проблем и да у вези са њим имају бар извесна искуства.
- Заједнички се утврђује пројекат решавања проблема. Наставник настоји да ученици дају што више предлога за решавање, а он усмерава њихове иницијативе, допуњава их и коначно уобличава.
- Пројекат се реализује у различитим социјалним облицима – групно, у паровима, или индивидуално у учионици, лабораторији, библиотеци, на огледном пољу, економији. Прикупљају се неопходни подаци који могу допринети сагледавању и решавању проблема.
- На основу прикупљених и анализованих података, који се доводе у међусобну логичку везу, изводе се и проверавају закључци. Приступа се и корекцији уколико је она потребна. Резултати се приказују на различите начине: као

писани извештаји, нацрти, скице, слајдови, видео-траке, табеле са неопходним подацима.

- Завршна етапа је практична примена добијених резултата. То значи да ученици, треба да ураде свој део посла, а ако је задатак комплекснији и обухвата и неке чиниоце из непосредног окружења, онда школа треба да их заинтересује да се и они укључе у реализацију.

В. С. Кукушин даје табеларни преглед организације образовно-васпитног процеса у пројектној настави који смо ми нешто изменили.

Фазе наставне активности	Активност наставника	Активност ученика
1. Избор и разрада пројектног задатка		
1.4. Избор теме	Наставник, заједно са ученицима, предлаже теме	Ученици расправљају и, заједно са наставником, бирају тему
1.2. Разлагање теме на подтеме	Наставник предлаже подтеме и предлаже ученицима да бирају. Наставник и ученици воде расправу о подтемама	Сваки ученик бира подтему или предлаже нову. Ученици расправљају и предлажу варијанте подтема.
1.3. Формирање стваралачких група	Наставник обавља организациони део и формира групе по изабраним подтемама	Ученици међу собом деле улоге ради успешније реализације добијеног (изабраног) задатка

Фазе наставне активности	Активност наставника	Активност ученика
--------------------------	----------------------	-------------------

1.4. Припрема материјала за истраживачки рад: формулисање питања, задаци за екипе, избор изво­ра	Ако је пројекат обим­нији, наставник уна­пред разрађује задатке, питање за истражи­вачки рад и литературу	Ученици прихватају обавезе у изради за­датка. Одговоре на постављена питања могу давати екипе кроз расправу
1.5. Одређивање облика презентације резултата пројектне активности	Наставник учествује у расправи	Ученици у групама, затим у одељењу рас­прављају о облицима за презентовање ре­зултата истраживачке активности: видео­филм, албум, извеш­тај, табеларни пре­гледи
2. Разрада пројекта	Наставник усмерава рад ученика и подстиче њихову активност	Ученици истражују према унапред утвр­ђеним питањима
3. Сређивање резултата	Наставник упућује уче­нике како да среде ре­зултате	Ученици прво у гру­пама, а затим у оде­љењу сређују резул­тате према прихва­ћеним правилима
4. Презентација	Наставник организује стручну процену (по­зива стручњаке, роди­теље или најбоље уче­нике) да процене рад о коме су ученици под­нели извештај	Ученици извештавају о резултатима свога рада
5. Рефлексија	Наставник оцењује пе­дагошки ефекат свога рада	Ученици оцењују чи­тав процес и своју улогу и допринос ње­му

Пројектна настава омогућује ученицима да прошире и обогате своја искуства, да овладају стилем учења који им највише одговара и да се осамостаљују. Реализација задатака,

бар што се тиче израчунавања, табелисања, графичког приказивања знатно је олакшана ако се у раду користи савремена информациона технологија.

Од првобитног концепта који је дао Дјуи, а даље развио Килпатрик, пројектна настава је прошла дугу генезу. У почетку је била замишљена као универзални начин рада, али су јој дидактичка теорија и пракса дали право место. Данас се не препоручује школама да комплетан образовно-васпитни рад организују на принципима пројектне наставе него у комбинацији са другим врстама наставе. В. С. Кукушин каже да се пројекти могу врло успешно користити у својству допунског елемента у организацији самосталног рада ученика. Оваква врста наставе битно доприноси да ученик у самосталном раду бира путању обуке која, по његовом мишљењу, може најбрже и најефикасније да доведе до циља. Ако ради у малој групи на неком сложенијем и дугорочнијем пројекту, он је у великој социјализацијској предности, јер се навикава на тимски рад, на сараднички однос, на истраживачку организацију рада, а уз то стечено знање примењује у области за коју је заинтересован, постаје субјекат сазнавања. Обука помоћу пројеката знатно повећава ефикасност рада јер је у њу уграђена повратна информација па ученик зна да ли је на правом путу, а ако случајно залута брзо се враћа на праву стазу. Ученик сагледава вредност властитога искуства, практичну вредност свога знања, користи различите сазнајне изворе, професионално се усмерава, припрема се за активно учешће у радним процесима

ПРИМЕР ЗА ПРАКСУ

Навешћемо као пример скицу припреме и реализације једног пројекта.

а) Наставник покушава да актуелизује ученичко искуство на тему *људске солидарности*. Објашњава им да је реч о људском саосећању са угроженима. Ученици, на основу сазнања из медија или личног виђења наводе случајеве у којима је угроженима, или унесрећенима потребна помоћ (катастрофалне поплаве, земљотреси, избеглице, тешка болест за коју је потребна скупа лекарска интервенција у иностранству).

б) Ученици расправљају о наведеној тематској области и поменути примерима, изјашњавају се за тему која их највише интересује. То обично буде она тема која је тренутно најактуелнија, на пример *Како помоћи људима који су у поплавама остали без домова*.

в) Наставник и ученици рашчлањују изабрану тему на подтеме: Узроци поплава (нерегулисани водни токови). Који крајеви у рано пролеће и касну јесен највише страдају од поплава? Колике су штете од поплава (упоредити трошкове регулисања водотокова и трошкове санације поплавлених подручја)? Један дан са људима који су остали без домова (репортажа). Један пример из литературе у коме је описана поплава (И. Андрић. Велики поводањ (из романа на Дрини ћуприја). Шта треба да уради шира људска заједница да би се избегле поплаве. Како наша школа може да помогне угроженима од поплаве у месту Н.?

г) Из списка наведених тема сваки ученик бира ону за коју је највише заинтересован. Пожељно је да се за сваку тему определи приближан број ученика. Ако није тако, наставник настоји да приволи ученике да прихвате равнотежну поделу.

д) Формирају се ученичке групе према изабраним темама. наставник упућује ученике како треба радити. У групама се деле улоге.

ђ) Припрема се материјал за стваралачки рад (исечци из новина, филмови, фотографије, подаци о поплавама, извештаји о расправама у Скупштини, разговори са пострадалима).

е) Утврђивање облика за исказивање резултата (извештај, албум, видеофилм, аналитичка документација, закључци о мерама које треба предузети, писма истакнутим појединцима и организацијама).

ж) Групе, према изабраним подтемама, обављају неопходна истраживања. Овај задатак немогуће је урадити на једном часу. Он подразумева и рад ван школе. По завршеном истраживању свака група сумира свој резултат.

з) Ученици по групама презентују резултате свога рада. Наставник је позвао на тај час и познаваоце ове проблематике (некога човека који је остао без куће, министра задуженог за ову област, новинара који је извештавао са лица места, ђачког родитеља). Они треба да процене резултате пројекта.

и) Наставник и ученици оцењују своју активност. Износе шта је било добро, а шта би могло бити још боље.